

MIGRATION OF ENTERPRISES – CASE STUDIES

MIGRACJE PRZEDSIĘBIORSTW – STUDIA PRZYPADKÓW

Urszula Panicz

Poznań University of Economics / Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

Summary: The aim of this paper was to present the essence of the relocation process of companies with particular consideration of intra-national migration. The author arranged definitions and presented factors of the relocation of companies. The paper ends with case studies of the companies that entirely or partly relocated their business activity in the country. The information on migration was obtained on the basis of the conducted survey among randomly selected enterprises. Further information was collected from web pages of surveyed entities and press releases.

As a result of the conducted analysis the conclusions were drawn towards the surveyed enterprises. It was observed that domestic relocation concerns both small and large enterprises dealing with manufacturing, providing services and trading. Internal migration may be conducted entirely or partly. Companies may transfer their seats or branches. The main reason for a change of localization is insufficient supply of manufacturing area. The conducted research reflect only fragment of the process of domestic relocation in order to draw the overall conclusions in this respect is indispensable to make extension at the bigger scale of enterprises.

Key words: relocation, enterprises, migration, localization

Introduction

Decision about relocation of business activity partly or entirely is made by the enterprises on the basis of the analysis of the factors of localization and factors of relocation. In each case the attractiveness of the place and prospective localization is assessed.

Due to the space where the changes take place we can distinguish domestic relocation (internal) and international relocation (external). In the literature on the subject the process of external relocation is broadly discussed and it is often defined as delocalization. The issue of the process of internal relocation is omitted in Polish literature with which the author is familiar. The separate term for description of this type of transfer of enterprises does not exist in literature as a consequence of definition analysis.

Streszczenie: Celem artykułu było przedstawienie istoty procesu relokacji przedsiębiorstw ze szczególnym uwzględnieniem migracji wewnątrz krajowej. Autorka dokonała uporządkowania pojęć oraz przedstawiła czynniki relokacji przedsiębiorstw. Artykuł został zakończony studiami przypadków firm, które dokonały przemieszczenia części lub całości działalności gospodarczej wewnątrz kraju. Informacje na temat migracji firm uzyskano na podstawie przeprowadzonych badań kwestionariuszowych wśród losowo wybranych przedsiębiorstw. Dodatkowe wiadomości pozyskano ze stron internetowych badanych podmiotów oraz informacji prasowych.

W wyniku przeprowadzonej analizy wyciągnięto wnioski w odniesieniu do zbadanych przedsiębiorstw. Zauważono m.in. to, że relokacja krajowa dotyczy zarówno firm małych jak i dużych, produkcyjnych, usługowych i handlowych. Migracja wewnętrzna może przebiegać w całości lub części. Firmy mogą przenosić swoje siedziby lub oddziały. Głównym powodem zmiany lokalizacji jest niewystarczająca podaż powierzchni produkcyjnych. Przeprowadzone badania obrazują jedynie wycinek procesu relokacji krajowej, dlatego, by wyciągnąć wnioski generalne w tym zakresie niezbędne jest ich rozszerzenie na większą liczbę przedsiębiorstw.

Słowa kluczowe: relokacja, przedsiębiorstwo, migracja, lokalizacja

Wstęp

Decyzja o przeniesieniu części lub całości działalności gospodarczej jest podejmowana przez przedsiębiorstwa na podstawie analizy czynników lokalizacji oraz czynników relokacji. W każdym przypadku ocenie podlega atrakcyjność miejsca dotychczasowej oraz potencjalnej lokalizacji.

Ze względu na przestrzeń, w której zachodzą takie procesy można mówić o relokacji krajowej (wewnętrznej) oraz międzynarodowej (zewnętrznej). W literaturze przedmiotu szeroko omawiany jest proces relokacji zewnętrznej, który najczęściej definiuje się jako delocalizację. Znana autorce niniejszego opracowania literatura polska pomija proces relokacji wewnętrznej. W konsekwencji analizy porównawczej zauważa się, że w literaturze nie istnieje osobny termin na określenie tego typu przemiesz-

Address for correspondence: mgr Urszula Panicz, Poznań University of Economics, al. Niepodległości 10, 61-875 Poznań, Poland, phone: +48 61 856 95 34, e-mail: urszula.panicz@ue.poznan.pl, **Full text PDF:** www.ers.edu.pl; **Open-access article.**

Copyright © Pope John Paul II State School of Higher Education in Białą Podlaską, Sidorska 95/97, 21-500 Białą Podlaską;

Indexation: Index Copernicus Journal Master List ICV 2013: 6.73; Polish Ministry of Science and Higher Education 2013: 4 points.

Therefore, the term domestic relocation was introduced towards the needs of analyses of transfer of business activity in the country.

The purpose of the article was to present the essence of the process of relocation of enterprises with particular emphasis on in-country migration. Theoretical concepts served for the arranging and presenting business location factors. Additionally, this section contained the empirical part, analyzing the case studies of companies located in Poland, which made movement of part or all economic activity within the country. Information on migration of companies was obtained on the basis of the research questionnaire among a random sample of companies. Additional messages were obtained from the websites of companies surveyed and press releases. The aim of this part was accurate imaging of the case of domestic relocation.

The matter of migration of enterprises

Competitiveness of enterprises¹ is conditioned by not only manufactured goods but also the manner of their selling and also localization where the indicated economic processes occur. Dynamic changes in the surrounding of the company force companies to take adaptive activities that may occur in two forms of regulation of localization in the spatial scope, namely a change² of profile of business activity (reconversion) or correction of localization of the company (relocation). The aim of both forms is optimalization of the localization through searching for new financial sources and decrease of the costs of conducting business activity (Fierla, Kuciński 2001). Taking wrong adaptive actions or failure of taking such actions may cause chronic financial problems of the undertaking or bankruptcy (Fierla, Kuciński 2001, Kuciński, Mączyńska 2005).

Notion of change of localization of the company can be found under such terms as migration, transfer, relocation, relocalization or delocalization. From the point of view of the space where the correction occurs it should be noted that the domestic level (internal) and the global level (external) are distinguished. As an effect, the use of the above mentioned terms for a change of localization should be connected with the adjective indicating the level in which the change of localization takes place (*e.g.* domestic relocation or global relocation). An exception is the term delocalization which was entirely reserved for the global migration of enterprises (please note Figure 1).

On both levels of relocation from the point of view of the place from which the undertaking is

czania przedsiębiorstw. Dlatego na potrzeby analizy procesów przenoszenia działalności gospodarczej wewnątrz kraju przyjęto termin relokacja krajowa.

Celem artykułu było przedstawienie istoty procesu relokacji przedsiębiorstw ze szczególnym uwzględnieniem migracji wewnątrz krajowej. Rozważania teoretyczne służyły uporządkowaniu pojęć oraz zaprezentowaniu czynników lokalizacji przedsiębiorstw. Uzupełnieniem tej części była część empiryczna, w której przeanalizowano studia przypadków firm zlokalizowanych w Polsce, które dokonały przemieszczenia części lub całości działalności gospodarczej wewnątrz kraju. Informacje na temat migracji firm uzyskano na podstawie przeprowadzonych badań kwestionariuszowych wśród losowo wybranych przedsiębiorstw. Dodatkowe wiadomości pozyskano ze stron internetowych badanych podmiotów oraz informacji prasowych. Celem tej części było dokładne zobrazowanie przypadku relokacji krajowej.

Istota migracji przedsiębiorstw

Konkurencyjność przedsiębiorstw¹ jest warunkowana nie tylko wytwarzanymi produktami, sposobem ich sprzedaży, ale także lokalizacją, w której odbywają się wskazane procesy gospodarcze. Dynamiczne zmiany w otoczeniu firmy wymuszają działania adaptacyjne, które w zakresie przestrzennym mogą przebiegać w dwóch formach: regulacji lokalizacji, czyli zmiany² profilu działalności (rekonwersji) lub korekty lokalizacji firmy (relokacji). Celem obu form jest optymalizacja lokalizacji poprzez poszukiwanie nowych źródeł finansowych i obniżanie kosztów prowadzenia działalności gospodarczej (Fierla, Kuciński 2001). Podjęcie błędnych działań przystosowawczych lub niepodjęcie ich wcale może powodować chroniczne problemy finansowe przedsiębiorstwa lub bankructwo (Fierla, Kuciński 2001, Kuciński, Mączyńska 2005).

Pojęcie zmiany lokalizacji firmy występuje pod takimi terminami jak migracja, przenoszenie, relokacja, relocalizacja oraz delocalizacja. Z punktu widzenia przestrzeni, w której zachodzi korekta, należy mówić o zmianie na poziomie krajowym (wewnętrznym) oraz globalnym (zewnętrznym). W efekcie używanie wyżej wymienionych określeń zmiany lokalizacji powinno łączyć się z przymiotnikiem wskazującym na szczebel, w którym dochodzi do zmiany lokalizacji (np. relokacja krajowa lub relokacja globalna). Wyjątek stanowi termin delocalizacja, który całkowicie zarezerwowano dla globalnej migracji przedsiębiorstw (por. Rys. 1).

Na obu poziomach relokacji, z punktu widzenia miejsca, z którego przenosi się przedsiębiorstwo mogą wystąpić dwa rodzaje migracji, czyli migracja wertykalna oraz horyzontalna. Pierwsza dotyczy

1 The article used the term company, the company and economic entity interchangeably.

2 In this article, the word change is used interchangeably with the word correction.

1 W artykule zamiennie stosuje się pojęcie przedsiębiorstwo, firma oraz podmiot gospodarczy.

2 W niniejszym artykule słowo zmiana jest zamiennie stosowane z wyrazem korekta.

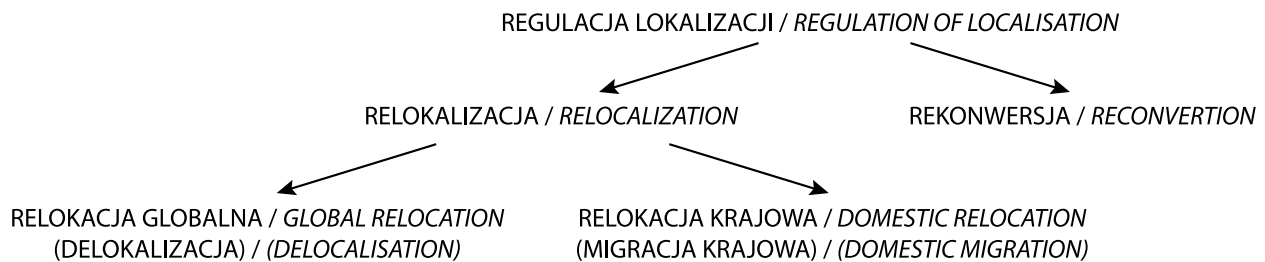

Figure 1. Organisation of terms connected with the transfer of business activity

Rysunek 1. Uporządkowanie terminów związanych z przemieszczaniem działalności gospodarczej

Source: Own elaboration based on (Gierańczyk 2008, Godlewska 2001)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie (Gierańczyk 2008, Godlewska 2001)

transferred two sorts of migration may occur, namely vertical migration and horizontal migration. The first one concerns the shift of the undertaking from the city to the neighboring areas or to the smaller town (Małuszyńska 2006). It seems that apart from the size of the city the level of its development plays also a key role. The variable in this case may be the unemployment rate, demographic dependency ratio, the rate of personal income tax per one citizen. As a consequence of the vertical shift it should be additionally considered as migration from better developed city to the city with lower level of development. Horizontal relocations concern migration on the same level, namely between cities or between other areas of the same category (Małuszyńska 2006).

Transfer of business activity should be distinguished partly or entirely due to the level of the transfer of enterprises. The entire migration is equal to the closing of the economic activity in one place and opening it in other localization. Partial relocation signifies the shift of separate fragment of undertaking *e.g.* in the form of setting up a branch in other place. It seems that the second form may be defined as extension of business activity or fragmentation. (Małuszyńska 2006).

Above indicated criteria enable to distinguish certain types of undertakings' migration, namely integral, partial, permanent, temporal, vertical, horizontal, domestic and international relocations (please compare chart 1). From the point of view of the aim of this paper the author only focused on explaining the processes of domestic and international relocations, also defined (in order) as internal and external migrations.

Relocation consists in searching for new place for existing undertaking due to the loss of advantages in the present localization (Godlewska 2001) or observed localization values in other place. The process results from the spatial strategies of enterprises, namely active or passive attitude towards localization. In the first case the company analyses permanently and systematically the attractiveness

przesunięcia przedsiębiorstwa z miasta do obszarów je otaczających lub do miasta mniejszego (Małuszyńska 2006). Wydaje się, że poza wielkością miasta, znaczenie ma też poziom jego rozwoju. Zmienną w tym wypadku może być wysokość bezrobocia, wskaźnik obciążenia demograficznego, wartość PIT na mieszkańca. W konsekwencji przesunięcia wertykalne należałoby dodatkowo traktować jako migracje z miasta bardziej rozwiniętego do miasta o niższym poziomie rozwoju. Relokacje horyzontalne dotyczą migracji na tym samym poziomie, czyli pomiędzy miastami lub pomiędzy innymi obszarami tego samego rzędu (Małuszyńska 2006).

Ze względu na stopień przenoszenia przedsiębiorstw należy wyróżnić częściowe lub całkowite przenoszenie działalności gospodarczej. Całkowita migracja jest równoznaczna z zamknięciem aktywności ekonomicznej w jednym miejscu i otwarciem jej w innej lokalizacji. Częściowa relokacja oznacza przesunięcie wydzielonego fragmentu przedsiębiorstwa np. w postaci utworzenia oddziału w nowym miejscu. Wydaje się, że drugą formę można określać rozszerzeniem działalności gospodarczej lub jej fragmentacją. W każdym z omówionych przypadków relokacja może być czasowa (np. przeprowadzana na czas rozbudowy przedsiębiorstwa) lub stała (Małuszyńska 2006).

Wskazane powyżej kryteria pozwalają wyróżnić kilka typów migracji przedsiębiorstw, czyli relokacje integralne, częściowe, stałe, czasowe, wertykalne, horyzontalne, krajowe oraz międzynarodowe (por. tab. 1). Z punktu widzenia celu niniejszego artykułu skupiono się jedynie na wyjaśnieniu procesów relokacji krajowych i międzynarodowych, określanych również (kolejno) jako migracje wewnętrzne i zewnętrzne.

Relokacja polega na poszukiwaniu nowego miejsca dla już istniejącego przedsiębiorstwa z powodu utraty korzyści w dotychczasowej lokalizacji (Godlewska 2001) lub dostrzeżonych walorów lokalizacyjnych w innym miejscu. Proces wynika z przestrzennych strategii przedsiębiorstwa, czyli aktywnego lub pasywnego podejścia do swej loka-

Table 1. Types of enterprise migrations
Tabela 1. Rodzaje migracji przedsiębiorstw

Criterion of distinguishing of the type of migration / Kryterium wyróżnienia rodzaju migracji	Type of migration / Rodzaj migracji	Description of the type of migration / Opis rodzaju migracji
space / przestrzeń	<i>Domestic migrations (internal Migrations) / Migracje krajowe (wewnętrzne)</i>	<i>Transfer takes place in the country / Przemieszczanie odbywa się wewnątrz kraju</i>
	<i>International migration (external migration) / migracje międzynarodowe (zewnętrzne)</i>	<i>Transfer takes place between countries / Przemieszczanie odbywa się między krajami</i>
place / miejsce	<i>Vertical relocations / Relokacje wertykalne</i>	<i>Undertaking is transferred from big city to the neighboring areas or to the smaller town, i.e. shift "top-bottom" / Przedsiębiorstwo przenosi się z dużego miasta do obszarów je otaczających lub do miasta mniejszego, tzw. przesunięcie „góra-dół”</i>
	<i>Horizontal relocations / Relokacje horyzontalne</i>	<i>Undertaking is transferred to other city or in other area of the same type / Przedsiębiorstwo przenosi się do innego miasta lub na inny obszar tego samego rzędu</i>
level of transfer / stopień przenoszenia	<i>Integral migrations / Migracje integralne</i>	<i>Transfer of the entire undertaking in other place / Przeniesienie całego przedsiębiorstwa w inne miejsce</i>
	<i>Partial migrations / Migracje częściowe</i>	<i>Transfer of the part of business activity in other place / Przeniesienie części działalności gospodarczej w inne miejsce</i>
time / czas	<i>Migracje stałe / Permanent migrations</i>	<i>Entire or partial transfer of undertaking in other place permanently / Całkowite lub częściowe przeniesienie przedsiębiorstwa w inne miejsce na stałe</i>
	<i>Temporar migrations / Migracje czasowe</i>	<i>Entire or partial transfer of the undertaking in other place for time of redevelopment or development / Całkowite lub częściowe przeniesienie przedsiębiorstwa w inne miejsce na okres przebudowy, rozbudowy</i>

Source: Own elaboration based on: (Małuszyńska 2006)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: (Małuszyńska 2006)

of prospective places of localization, therefore, it relocates activity regardless of localization behaviors of other business entities (relocation of adaptive type) (Fierla, Kuciński 2001). In this meaning, the relocation is compared to one of the following stages of the life cycle of the company that constitute the manner the companies adapt themselves to the changing surrounding:

- setting up new plant
- spatial expansion of undertaking, i.e. extension of the scope of business activity of the company,

lizacji. W pierwszym przypadku firma stale i systematycznie analizuje atrakcyjność potencjalnych miejsc lokalizacji, dlatego relokuje działalność niezależnie od zachowań lokalizacyjnych innych podmiotów gospodarczych (relokacja o charakterze adaptacyjnym) (Fierla, Kuciński 2001). W tym znaczeniu relokacje porównuje się do jednego z następujących etapów cyklu życia firmy, które stanowią wyraz dostosowywania się przedsiębiorstwa do zmiennego otoczenia:

- tworzenie nowego zakładu,

- setting up a branch of undertaking, merger or acquisition of other undertaking entirely or partly,
- shrinking of undertaking, extinguishing of its activity
- closing of the company (Małuszyńska 2006, Kostrubiec 2006).

Passive attitude consists in imitating relocation behaviors of enterprises that are active from the localization point of view or that are making attempts to locate in their vicinity (adaptive behavior) (Fierla, Kuciński 2001). It seems that in this meaning, like in the case of the active attitude, the relocation should be regarded through the prism of the company's life cycle.

Favorable factors of the transfer of undertaking are an easy access to the information enabling comparing attractiveness of places, standardization of space, development of technical and logistic opportunities. Even if the undertakings do not keep systematically collected localization analyses, they may make use of the services provided by external companies that advise in the scope of localization analysis. Development of companies providing services of office relocation, demontage, montage, packaging and relocation of equipment and industrial facilities make the shift of economic activity easier, regardless of its type and place where they should be transferred. As an effect it can be stated that a relocation within the framework of one country (domestic migration) and abroad (global migration) occurs.

Domestic relocation may occur on different levels, *i.e.* business activity may be transferred between the streets of one city, between habitation areas (town, village), around the commune or outside its borders (around the voivodeship) and also between voivodeships. On the global level, the transfer may occur between human settlements of different countries which reflects an increasing dimension of alternative localization places. New trends in the area of localization of enterprises are reflected in multidirectional transfer of economic activity partly or entirely from a given country to other countries and from abroad to the given country (Sleuwaegen *i in.*, 2000, za: Gierańczyk 2008). This phenomenon is named as delocalization³ and is frequently identified with relocation, relocalisation and even with regulation of localization (Kuciński 2011)⁴

³ Delocalization is an example of external relocation. There are numerous discrepancies in defining delocalization. The problem concerns including but not limited to identification with its external transfer. The majority of authors regards delocalization as a global shift of business activity. In this paper definition of Sleuwaegen was adopted according to whom delocalization should be regarded as multidirectional transfer of economic activity, *i.e.*

⁴ It seems that there is a discrepancy in the presented attitudes. Identification of delocalization with regulation of localization is not proper due to the fact that the regulation of localization is a broader term than relocation and delocalization. It means that both correction of placement of existing undertaking (relocation) and reconversion, *i.e.* a change of profile of activity (Godlewska 2001). Delocalization is a type of relocalization. Defining of delocalization as relocation (relocalization) without indicating on the global dimension of relocation is not precise (please compare Picture 1).

- ekspansja przestrzenna przedsiębiorstwa, czyli rozszerzanie zasięgu działania firmy,
- tworzenie filii przedsiębiorstwa, połączenie lub przejęcie innego przedsiębiorstwa w całości lub w części,
- kurczenie się przedsiębiorstwa, wygaszanie jego działalności,
- zamknięcie firmy (Małuszyńska 2006, Kostrubiec 2006).

Pasywne podejście polega na naśladowaniu zachowań relokacyjnych przedsiębiorstw aktywnych lokalizacyjnie lub próby lokalizowania się w ich pobliżu (zachowanie adopcyjne) (Fierla, Kuciński 2001). Wydaje się, że w tym znaczeniu, podobnie jak przy aktywnym podejściu, relokację należy traktować przez pryzmat cyklu życia firmy. Każdy etap będzie powtarzany według schematu działania aktywnych lokalizacyjnie firm.

Czynnikami sprzyjającymi przenoszeniu przedsiębiorstw jest m.in. łatwy dostęp do informacji umożliwiających porównywanie atrakcyjności miejsc, standaryzacja przestrzeni, rozwój możliwości technicznych i logistycznych. Nawet jeśli przedsiębiorstwo nie prowadzi systematycznych analiz lokalizacyjnych, może ono skorzystać z usług zewnętrznych firm, które doradzają w zakresie analizy lokalizacyjnej. Rozwój firm świadczących usługi relokacji biur, czy demontażu, montażu, pakowania oraz relokacji urządzeń i obiektów przemysłowych ułatwia przesuwanie aktywności ekonomicznej bez względu na jej rodzaj i miejsce, do którego ma być przemieszczona. W efekcie można mówić o relokacji w ramach jednego kraju (migracji krajowej) oraz poza jego granicami (migracji globalnej).

Relokacja krajowa może odbywać się na różnych poziomach, czyli działalność gospodarczą można przesuwać pomiędzy ulicami jednego miasta, między jednostkami osadniczymi (miasto, wieś) w obrębie gminy lub poza nią (w obrębie województwa), a także pomiędzy województwami. Na poziomie globalnym przemieszczanie może zachodzić między jednostkami osadniczymi różnych państw, co świadczy o rosnącym wymiarze alternatywnych miejsc lokalizacji. Nowe trendy w dziedzinie lokalizacji przedsiębiorstw przejawiają się wielokierunkowym przemieszczaniem aktywności ekonomicznej w części lub w całości z danego kraju do innych krajów oraz z zagranicy do danego kraju (Sleuwaegen *i in.*, 2000, za: Gierańczyk 2008). Zjawisko to nosi nazwę delocalizacji³ i często jest utożsamiane z relokacją, relocalizacją, a nawet z regulacją lokalizacji (Kuciński 2011)⁴.

³ Delocalizacja stanowi przykład relokacji zewnętrznej. Istnieje wiele nieścisłości w definiowaniu delocalizacji. Problem dotyczy m.in. utożsamiania jej z przemieszczaniem wewnętrznym. Większość autorów uznaje delocalizację jako globalne przesuwanie działalności gospodarczej. W niniejszym artykule przyjęto definicję Sleuwaegen, według którego za delocalizację należy uznać wielokierunkowe przemieszczanie aktywności ekonomicznej, *tj.* za granicę jak i z zagranicy.

⁴ Wydaje się, że w prezentowanym podejściu istnieje nieścisłość. Utożsamianie delocalizacji z regulacją lokalizacji jest niewłaściwe, ponieważ regulacja lokalizacji jest pojęciem szerszym, niż relokacja i delocalizacja. Oznacza zarówno korygowanie rozmieszczenia istniejącego przed-

As it results from the above considerations, in both cases the aim of the relocation is going outside the origin place or region. In the face of delocalization, the national border is crossed, the space is unlimited. Domestic migration of enterprises is determined by borders of place and region in the framework of one country. The process of relocation results from the changes of surrounding of the enterprise and indicates that the localization should be regarded dynamically. It means that the factors of localization due to the changes in internal and external environment of undertaking may be overvalued.

It seems that the migration of enterprises is a complex issue that is mainly considered on the global level as a delocalization (Dorocki 2010, Dzikowska 2012, Gierańczyk 2008, Kostrubiec 2006, Kuciński 2011, Rokicki 2006, Witczyńska 2011, and others.). Intranational transfers play also an important role that should be verified namely in the face of changes resulting from globalization. Relocation in the framework of one country, like global relocation has an impact on the condition of undertaking and economic growth of concerned places.

Factors impacting relocations of enterprises

In the earlier part of the article the attention was drawn to some of the dimensions of the concept of location (see Figure 1). They demonstrate the various aspects of location decisions, which also involve the reconstruction or modernization, despite the fact that the two processes do not lead to a change in location. According to Törnqvist, location ought to be considered as all the decisions that produce certain spatial consequences (Törnqvist 1977 for: Budner 2003). This approach draws attention to the need to refer location factors to all spatial changes, i.e. the correction location changes in the company area, terrain configuration, structure and character of the building of the plant. This means that location factors are considered for both the relocation and domestic relocation (cf. Mark Robinson 2011). While the primary location⁵ which is the first location of the company, is decided by universal factors of location, in the case of relocation additional factors changing the value of localization⁶, which may result from changes in the company or its interior are important. They trigger the company adaptive strategies, i.e. relocations, reconversion or other processes. In each of these cases features of the company are important, eg. the size or type of the planned investment. With regard to the relocation, the basic issue should be to determine the reasons to depart

5 The author distinguishes between the concept of the original location, that is one concerning the placing of a new plant from a secondary location, or the move of the plant further upstream in another place, re- placement.

6 The value of localization results from location factors existing in the area, eg the quality and quantity of the labor force, the relationship between economic operators. These conditions affect the cost and efficiency of its location in the business (Kuciński 2009).

Jak wynika z powyższych rozważań, w obu przypadkach celem relokacji jest wyjście poza macierzyste miejsce lub region. W obliczu delokalizacji dochodzi do przekroczenia granicy państwowej, przestrzeń jest nieograniczona. Migrację krajową przedsiębiorstw określają granice miejsc i regionów w ramach jednego państwa. Proces relokacji wynika ze zmian w otoczeniu przedsiębiorstwa i wskazuje na to, że lokalizację należy traktować dynamicznie. Oznacza to, że czynniki lokalizacji, za sprawą zmian w środowisku wewnętrznym i zewnętrznym przedsiębiorstwa, mogą ulegać przewartościowaniu.

Wydaje się, że migracja przedsiębiorstw jest złożonym zagadnieniem, które rozpatruje się głównie na poziomie globalnym jako delokalizację (Dorocki 2010, Dzikowska 2012, Gierańczyk 2008, Kostrubiec 2006, Kuciński 2011, Rokicki 2006, Witczyńska 2011, i in.). Tymczasem ważną rolę odgrywają także przemieszczenia wewnątrz krajowe, które powinny zostać zweryfikowane, zwłaszcza w obliczu zmian wynikających z globalizacji. Relokacja w ramach jednego kraju, podobnie jak relokacja globalna, wpływa na kondycję przedsiębiorstw oraz wzrost gospodarczy miejsc, których dotyczy.

Czynniki relokacji przedsiębiorstw

We wcześniejszej części artykułu zwrócono uwagę na niektóre wymiary pojęcia lokalizacji (por. Rys. 1). Świadczą one o wieloaspektowości decyzji lokalizacyjnych, które dotyczą także rekonstrukcji lub modernizacji, mimo że oba procesy nie prowadzą do zmiany lokalizacji. Według Törnqvista za lokalizację należy uznać wszystkie decyzje, które wywołują określone konsekwencje przestrzenne (Törnqvist 1977, za: Budner 2003). Takie podejście zwraca uwagę na konieczność odniesienia czynników lokalizacji do wszystkich zmian przestrzennych, tj. korekty lokalizacji, zmiany powierzchni przedsiębiorstwa, konfiguracji terenu, struktury i charakteru zabudowy zakładu. Oznacza to, że zarówno przy delokalizacji jak i relokacji krajowej pod uwagę brane są czynniki lokalizacji (por. Kuciński 2011). O ile o lokalizacji pierwotnej⁵, czyli o pierwszym umiejscowieniu firmy decydują uniwersalne czynniki lokalizacji, o tyle w przypadku relokacji istotne są dodatkowo czynniki zmieniające wartość lokalizacyjną⁶, które mogą wynikać ze zmian w otoczeniu przedsiębiorstwa lub jego wnętrzu. U uruchamianiu one strategii adaptacyjne przedsiębiorstwa, tj. relokacje, rekonwersje lub

się przedsiębiorstwa (relokację), jak i rekonwersję, czyli zmianę profilu działalności (Godlewska 2001). Delokalizacja stanowi rodzaj relokacji. Określanie delokalizacji jako relokacji (relokacji) bez wskazywania na globalny wymiar relokacji jest niedokładne (por. Rys. 1).

5 Autorka rozróżnia pojęcie lokalizacji pierwotnej, czyli dotyczącej umieszczenia nowego zakładu od lokalizacji wtórnej, czyli przemieszczenia umieszczonego wcześniej zakładu w inne miejsce, powtórnego lokowania.

6 Wartość lokalizacyjna wynika z istniejących na danym terenie czynników lokalizacji, czyli np. jakości i ilości siły roboczej, powiązań między podmiotami gospodarczymi. Uwarunkowania te wpływają na koszty i efektywność prowadzonej w tej lokalizacji działalności gospodarczej (Kuciński 2009).

from the current location and reasons for the transition to a different location. This signifies that in terms of functional location⁷ two phases of action of the relocating undertaking, namely the analysis of determinants of the current location with an indication of the advantages and disadvantages, and identifying the characteristics of the new space and considering potential locations for the business must be distinguished. Such a decision procedure tends to be characteristic for companies engaged in continuous and systematic location analysis. It seems that companies which are location-wise passive will behave in a different way⁸. Regardless of the approach of companies to the location (passive or active), the relocation process at national and international level can extract the universal factors that will be taken into account when conducting delocalisation.

In the case of de-location location factors⁹ are important as well as the attractiveness of different places to move the business to (Odrobina 2009 for: Dzikowska 2012). The literature distinguishes four types of motifs of relocation, ie the source of cost, of resource, of market and the organizational one (Dzikowska 2012). Among reasons related to the cost there are primarily the costs of factors of work load of the employer, the amount of taxes, contributions, grants, tax reliefs for businesses, transport and communications, foreign exchange rate, conversion of fixed costs into variables, price stability, the reduction of other costs (cf. Dzikowska 2012, Kostrubiec 2006 Rubinowicz 2004 for: Małuszyńska 2006). Access to qualified personnel and new technologies, cheap raw materials and clean and non-modified genetically half-products and a focus on core competencies, resource infrastructure constitute stimulants for the relocation of production or services abroad (cf. Dzikowska 2012 Kostrubiec 2006 Rubinowicz 2004 for: Małuszyńska 2006). The key motifs of relocation market are: access to new markets, faster access to markets, shortening the response time to changes in the enterprise market, adapting to the behavior of other actors in the industry, competitive pressures (cf. Dzikowska 2012). The reasons should be considered organizational strategies resulting from growth or development of the company's desire to improve the level of service or production, changes in business processes (Dzikowska 2012). In this respect institutional side is also important, ie the speed of actions of the offices, offered relief and other support for companies, clear procedures and regulations (Kostrubiec 2006).

The factors of delocation may also include other circumstances which do not fall within the

inne procesy. W każdym z tych przypadków znaczenie mają cechy przedsiębiorstwa, czyli np. wielkość lub rodzaj planowanej inwestycji. W odniesieniu do relokacji podstawową kwestią powinno być określenie powodów odejścia od dotychczasowej lokalizacji oraz przyczyn przejścia w inne miejsce. Oznacza to, że w aspekcie czynnościowym lokalizacji⁷ należy wydzielić dwie fazy działań relokującego przedsiębiorstwa, czyli analizę uwarunkowań dotychczasowej lokalizacji ze wskazaniem korzyści i niedogodności oraz określenie cech nowego miejsca i rozważanie potencjalnych lokalizacji dla prowadzonej działalności gospodarczej. Taka procedura decyzyjna może być charakterystyczna dla firm prowadzących stale i systematycznie analizę lokalizacji. Wydaje się, że przedsiębiorstwa pasywne lokalizacyjnie będą zachowywały się w inny sposób⁸. Bez względu na podejście firm do lokalizacji (pasywne lub aktywne), dla procesu relokacji na poziomie krajowym i międzynarodowym można wyodrębnić uniwersalne czynniki, które będą brane pod uwagę przy przenoszeniu działalności gospodarczej.

W przypadku delokalizacji znaczenie mają czynniki lokalizacji⁹ oraz atrakcyjność poszczególnych miejsc dla przenoszonej działalności gospodarczej (Odrobina 2009, za: Dzikowska 2012). W literaturze wyróżnia się cztery rodzaje motywów delokalizacji, czyli źródła kosztowe, zasobowe, rynkowe i organizacyjne (Dzikowska 2012). Do motywów kosztowych należy zaliczyć przede wszystkim koszty czynników pracy, obciążenia pracodawcy, wysokość podatków, składki, dotacje, ulgi dla przedsiębiorstw, koszty transportu i łączności, ryzyko kursowe, zamiana kosztów stałych na zmienne, stabilność cen, redukcja innych kosztów (por. Dzikowska 2012, Kostrubiec 2006, Rubinowicz 2004, za: Małuszyńska 2006). Dostęp do wykwalifikowanego personelu oraz nowych technologii, tanie surowce oraz nieskażone i niezmodyfikowane genetycznie półprodukty i koncentracja na kluczowych kompetencjach, infrastruktura stanowią zasobowe stymulanty przenoszenia produkcji lub usług za granicę (por. Dzikowska 2012, Kostrubiec 2006, Rubinowicz 2004, za: Małuszyńska 2006). Kluczowymi motywami rynkowymi delokalizacji są: dostęp do nowych rynków, szybszy dostęp do rynków, skrócenie czasu reakcji przedsiębiorstwa na zmiany rynkowe, dostosowanie do zachowań innych podmiotów w branży, presja konkurencyjna (por. Dzikowska 2012). Za przyczyny organizacyjne należy uznać poprawy poziomu świadczonych usług lub produkcji, zmiany w zakresie procesów biznesowych (Dzikowska 2012). W tym zakresie istotna jest również strona

7 The location is considered in two aspects, namely functional, which consists of selecting the location and type of business, and resulting, which is a result of the decision procedure, which indicated a specific place (Budner 2003, Godlewska 2001, Leśniak 1985).

8 See part of the article: The essence of the migration of companies

9 Location factors have been deliberately omitted because their analysis is beyond the scope of this study. See. more: Budner 2003, Domański 1995, Fierla, Kuciński 2001, Godlewska 2001, Leśniak 1985.

7 Lokalizację rozpatruje się w dwóch aspektach, czyli czynnościowym, który polega na wyborze miejsca i rodzaju działalności gospodarczej, oraz w ujęciu rezultatowym, czyli wyniku procedury decyzyjnej, gdzie wskazuje się na konkretne miejsce (Budner 2003, Godlewska 2001, Leśniak 1985).

8 Por. część artykułu: Istota migracji przedsiębiorstw.

9 Czynniki lokalizacji zostały celowo pominięte, ponieważ ich analiza wychodzi poza ramy niniejszego opracowania. Zob. szerzej: Budner 2003, Domański 1995, Fierla, Kuciński 2001, Godlewska 2001, Leśniak 1985.

above four kinds of motifs. Social conditions must therefore be extracted, ie retirement age, working time, length of leave, guaranteeing wage increases (Kostrubiec 2006). External migration stimulates a favorable social climate and the motivation of the local labor force to work or environmental solutions, including standards of environmental pollution, waste storage and penalties associated with it, which can lead to movement to the area which is less stringent in this regard (cf. Kostrubiec 2006 Relocation to 2013). The decision to relocate is also influenced by natural disasters, including floods, fires or terrorist threats or excessive contamination of the natural environment (Kostrubiec 2006).

It seems that domestic relocation occurs for at least five basic reasons. Firstly, due to perceived benefits of location elsewhere, while experiencing the disadvantages of the original location. This means that the current location values depreciated, which worsened their quantity or quality. The decrease in value of the factors that determined the original location may result from changes in the company's strategy. Due to the fact that similar conditions are taken into account when relocation, it may be assumed that in this respect with regards to the domestic relocation- decisions are based on the motifs of relocation¹⁰. Secondly, the reason for the relocation is the imitation of other companies. It stems from the existing relationship between the companies operating in close proximity to each other. When the relocation of one of them prevents optimum performance, this can lead to the relocation of the other company¹¹. Also, the benefits derived by the company in a new location encourage companies with a similar profile to reproduce the behavior of localization and positioning in the same place (Fierla, Kuciński 2001). Thirdly, domestic migration may result from pro-development motifs. Enterprises are moving due to the need for larger and better-equipped production area, favorable logistics and transport accessibility (see May 2008). As in the case of relocation, lower labor costs are of significance here (see May 2008). Fourth, the relocation factor may be bad economic situation of the company, which is connected to the reduction of employment and production, thus the aim of migration is to reduce the cost (cf. May 2008). In this perspective, migration is treated as a process the aim of which is to stop the liquidation of the company (relocation rescue). Fifth, the domestic migration may involve small or medium-sized companies, located in the most attractive areas. Enterprises moving to a less favorable location as a result of the invasion into their current

instytucjonalna, czyli szybkość działania urzędów, oferowane ulgi i inne wsparcia dla firm, jasne procedury i regulacje prawne (Kostrubiec 2006).

Do czynników delokalizacji można zaliczyć też inne uwarunkowania, które nie mieszczą się w opisanych powyżej czterech rodzajach motywów. Wyodrębnić zatem należy warunki socjalne, tj. wiek przejścia na emeryturę, czas pracy, długość urlopów, zagwarantowanie wzrostu płac (Kostrubiec 2006). Migrację zewnętrzną stymuluje sprzyjający klimat społeczny oraz motywacja lokalnej siły roboczej do pracy lub rozwiązania ekologiczne, w tym normy dotyczące zanieczyszczania środowiska, składowanie odpadów i kary z tym związane, które mogą skłaniać do przemieszczania się w miejsca mniej rygorystyczne w tym zakresie (Kostrubiec 2006 por. *Relokacja* 2013). Na decyzję o delokalizacji wpływają też klęski żywiołowe, w tym powódzie, pożary lub zagrożenia terrorystyczne, czy nadmierne skażenie środowiska przyrodniczego (Kostrubiec 2006).

Wydaje się, że relokacja krajowa dokonuje się z co najmniej pięciu podstawowych przyczyn. Po pierwsze, w wyniku dostrzeżonych korzyści lokalizacji w innym miejscu przy doświadczeniu niedogodności dotychczasowego umiejscowienia. To oznacza, że walory dotychczasowej lokalizacji uległy deprecjacji, czyli pogorszyła się ich ilość lub jakość. Umniejszenie wartości czynników, które decydowały o pierwotnej lokalizacji może wynikać ze zmiany strategii firmy. Z uwagi na to, że podobne warunki są uwzględniane przy delokalizacji można przypuszczać, że w tym względzie w procesie relokacji krajowej decyzje podejmowane są w oparciu o motywy delokalizacji¹⁰. Po drugie, powodem relokacji jest naśladownictwo innych firm. Wynika ono z istniejących powiązań między firmami działającymi w bliskiej odległości. Gdy relokacja jednej z nich uniemożliwia optymalne działanie, może dojść do relokacji drugiego przedsiębiorstwa¹¹. Również korzyści odnoszone przez firmy w nowej lokalizacji zachęcają przedsiębiorstwa o podobnym profilu do powielania zachowań lokalizacyjnych i umiejscawiania się w tym samym miejscu (Fierla, Kuciński 2001). Po trzecie, migracja krajowa może wynikać z motywów prorozwojowych. Przedsiębiorstwa przemieszczają się ze względu na potrzeby większych i lepiej wyposażonych powierzchni produkcyjnych, zaplecza logistycznego oraz korzystniejszej dostępności komunikacyjnej (por. May 2008). Podobnie jak w przypadku delokalizacji, znaczenie mają tu także niższe koszty pracy (por. May 2008). Po czwarte, czynnikiem relokacji może być zła sytuacja ekonomiczna przedsiębiorstwa, która łączy się z ograniczaniem zatrudnienia i produkcji, dlatego celem migracji jest zmniejszenie kosztów (por. May 2008). W tym ujęciu migracja jest trakto-

10 In the case of domestic relocation may be considered exactly the same factors as the relocation and vice versa. A wider range of analysis is beyond the scope of this study.

11 Kuciński pointed out that the process of imitation relates specifically to the satellite companies, ie those which are formed near the leading companies who have held technical leadership in order to work with them to reduce financial expenditures of economically weaker firms

10 W przypadku relokacji krajowej mogą być brane pod uwagę dokładnie te same czynniki, co przy delokalizacji i odwrotnie. Szerszy zakres analizy wychodzi poza ramy niniejszego opracowania.

11 Kuciński zwrócił uwagę, że proces imitacji dotyczy szczególnie firm satelickich, tzn. takich, które powstają w pobliżu firm wiodących, sprawujących techniczne przywództwo w celu współpracy z nimi, by zmniejszyć nakłady finansowe słabszych ekonomicznie firm.

location of the economically more prosperous enterprises (cf. May 2008). Relocation, as in the case of rescue migration, is used for the survival of the economically weaker companies (successive relocation).

wana jako proces, którego celem jest zahamowanie likwidacji firmy (relokacja ratunkowa). Po piąte, migracja krajowa może dotyczyć małych lub średnich firm, zlokalizowanych na najbardziej atrakcyjnych terenach. Przedsiębiorstwa przenoszą się do mniej korzystnych lokalizacji w wyniku inwazji w miejsce ich dotychczasowej lokalizacji lepiej prosperujących ekonomicznie przedsiębiorstw (por. May 2008). Relokacja, podobnie jak w przypadku migracji ratunkowej służy przetrwaniu słabszych ekonomicznie firm (relokacja sukcesyjna).

Case studies

The case study method is the delivery of material presenting a more or less detailed situation of the selected company (see Domanski 1996). The purpose of this qualitative method is to present the especially unusual cases, so that it becomes possible to increase the knowledge about them. Case studies are also targeted at a thorough understanding of the analyzed phenomena. The data source for these cases is usually the information obtained from the survey questionnaires, direct interviews, internal documents, observation, or press.

The use of this method was justified because of the purpose of this study, which is a detailed presentation of domestic relocation process. Based on the survey questionnaire and the information obtained from the websites of the surveyed companies and the press, the author made the effort to determine the cause of internal relocation of companies located in Poland. Questionnaire, sent to randomly selected companies was divided into four parts. The first part required filling out some basic information about the audited entity. In the next two parts the respondents were asked about the location and relocation of headquarters and primary business activity. In the final part they were asked about the spatial expansion strategy of the company, which was aimed at determining whether the company plans to open branches in what place and for what reasons. For the purpose of this article three separate cases of in-country relocation were selected.

In-country relocation of a branch of service providing company

Company X Sp. z o.o.¹² operating in Poland since 2006, is a subsidiary of an international group X¹³. The company specializes in logistics services: maritime, air and road as well as contract logistics. It has been operating domestically and internationally. Number of employees and generated revenues indicate that X Sp. z o.o. belongs to the group of large enterprises. Among its eight branches in Warsaw, Pruszkow, Gdansk, Gądko near Poznan, Szczecin,

Studia przypadków

Metoda studium przypadku polega na dostarczeniu materiału prezentującego bardziej lub mniej szczegółową sytuację wybranego przedsiębiorstwa (por. Domański 1996). Celem tej metody jakościowej jest zobrazowanie zwłaszcza nietypowych przypadków, dzięki czemu możliwe staje się poszerzenie wiedzy na ich temat. Studia przypadków służą także dokładnemu poznaniu analizowanego zjawiska. Źródłem danych dla omawianych przypadków są zazwyczaj informacje uzyskane z kwestionariuszy ankietowych, bezpośrednich wywiadów, wewnętrznych dokumentów, obserwacji, czy prasy.

Wykorzystanie omawianej metody było zasadne ze względu na cel niniejszego opracowania, którym jest szczegółowe zobrazowanie procesu relokacji krajowej. Na podstawie przeprowadzonych badań kwestionariuszowych oraz informacji uzyskanych ze stron internetowych badanych firm i prasy, próbowano ustalić przyczyny relokacji wewnętrznej przedsiębiorstw zlokalizowanych w Polsce. Kwestionariusz ankietowy, skierowany do losowo wybranych przedsiębiorstw, podzielony był na cztery części. W pierwszej pytano o podstawowe informacje dotyczące badanego podmiotu. W dwóch następnych częściach pytano o lokalizację i relokację siedziby oraz podstawowej działalności gospodarczej. W końcowej części zapytano o strategię ekspansji przestrzennej przedsiębiorstwa, próbując ustalić, czy firma planuje otworzyć filie, w jakim miejscu i z jakich powodów. Na potrzeby niniejszego artykułu wybrano trzy odrębne przypadki w zakresie relokacji wewnątrz krajowej.

Krajowa relokacja oddziału firmy usługowej

Przedsiębiorstwo X Sp. z o.o.¹², działające w Polsce od 2006 r., jest spółką-córką międzynarodowej grupy X¹³. Firma zajmuje się usługami logistycznymi: transportem morskim, lotniczym i drogowym oraz logistyką kontraktową. Działa na rynku krajowym jak i międzynarodowym. Liczba pracowników oraz uzyskiwane przychody wskazują na to, że X Sp. z o.o. należy do grupy dużych przedsiębiorstw. W ośmiu oddziałach w: Warszawie, Pruszkowie, Gdańsku, Gądkach k. Poznania, Szczecinie, Katowii-

¹² Names of the analyzed enterprises have been changed.

¹³ Company X was founded in 1930 in Germany.

¹² Nazwy analizowanych przedsiębiorstw zostały zmienione.

¹³ Firma X powstała w 1930 r. w Niemczech.

Katowice and Strykowie at the end of 2012, it employed a total of 260 employees. At the end of 2012, its revenue amounted to 164.6 million PLN which was 30% higher than in 2011.

Since 2010, the strategy of the company has been investment in human resources and branches, and the development of new transport lines. In 2013, one of the Warsaw branches has been relocated to a new location in the suburban Pruszków, located directly off the highway. The aim was primarily to circumvent the capital of the country to shorten transport in the region. The relocation was to improve the quality of services, improve the timeliness and time flexibility of their service. The intention was also to adjust jobs to disabled people with disabilities. According to the strategy, the company X Sp. z o.o. plans to open new branches in the near future. Due to easier coordination with other companies and transport infrastructure the planned place of future branches is to be the area of a large city.

In-country relocation of the manufacturing-trading company

Company Y Sp. z o.o. was founded in 1990. It is a single facility, small business and a manufacturing-trading company (employing 10 to 49 employees). In addition to the economic activity the company conducts research and development, among others, in biological sciences and the environment. It operates on the domestic market. It is owned only by the national capital.

During its activity Y Sp. z o.o. changed the location of the headquarters of the company once. Its previous location in Opole was transferred to a manufacturing plant in Namysłów. Office relocation was made in the area of the same province. The reason for the movement was a change to the ownership of the company and the ability to more easily coordinate or facilitate the management of the company in a new place as well as a greater supply of production space.

In-country relocation of the core business activity of the economic production company

Z Sp. z o.o. is a division of the Swedish production company. At the time of its launching in 1990 it conducted assembly and trading operations. Since 2005, when the parent company moved its entire production from Sweden to Poland, Z Sp. z o.o. has become a manufacturing company. It is a single facility, small business (employing 10 to 49 people), having only the foreign capital.

In the course of its activity, the company changed location twice. Initially, within one locality (inside Chorzów), subsequently making a movement outside of town, but within the same province (Sosnowiec). The main reason for migration was the insufficient supply of production.

cach i Strykowie na koniec 2012 r. łącznie zatrudniała 260 pracowników. Na koniec 2012 r. jej przychód wyniósł 164,6 mln zł i był o 30% większy, niż w 2011 r.

Strategią firmy od 2010 r. są inwestycje w kadry i oddziały oraz rozwój nowych linii transportowych. W 2013 r. dokonano relokacji jednego z warszawskich oddziałów do nowej lokalizacji w podwarszawskim Pruszkowie, położonym bezpośrednio przy autostradzie. Celem było przede wszystkim omięcie stolicy kraju, by skrócić czas transportu w regionie. Relokacja miała poprawić jakość usług, czyli udoskonalic terminowość i elastyczność czasową ich świadczenia. Zakładano też dostosowanie miejsc pracy do osób niepełnosprawnych. Zgodnie ze strategią X Sp. z o.o. w najbliższym czasie planuje otworzyć nowe oddziały. Ze względu na łatwiejszą koordynację współpracy z innymi firmami oraz infrastrukturę transportową planowanym miejscem przyszłej filii ma być okolica dużego miasta.

Krajowa relokacja siedziby przedsiębiorstwa produkcyjno-handlowego

Przedsiębiorstwo Y Sp. z o.o. powstało w 1990 r. Jest jednozakładowym, małym przedsiębiorstwem produkcyjno-handlowym (zatrudnia od 10 do 49 pracowników). Poza działalnością gospodarczą firma prowadzi prace badawczo-rozwojowe m.in. w zakresie nauk biologicznych i środowiska naturalnego. Działa na rynku krajowym. Posiada wyłącznie kapitał krajowy.

W ciągu swej działalności Y Sp. z o.o. jeden raz zmieniła lokalizację siedziby przedsiębiorstwa. Z wcześniejszej lokalizacji w Opolu przeniesiono ją do zakładu produkcyjnego w Namysłowie. Relokacji siedziby dokonano w obrębie tego samego województwa. Powodem przemieszczenia była zmiana własnościowa spółki oraz możliwość łatwiejszej koordynacji firmy lub usprawnienia zarządzania w nowym miejscu i większa podaż powierzchni produkcyjnej.

Krajowa relokacja podstawowej działalności gospodarczej firmy produkcyjnej

Z Sp. z o.o. jest oddziałem szwedzkiej firmy produkcyjnej. W momencie powstania w 1990 r. prowadziła działalność montażową i handlową. Od 2005 r., kiedy spółka-matka przeniosła całą produkcję ze Szwecji do Polski, Z Sp. z o.o. stała się przedsiębiorstwem produkcyjnym. Jest jednozakładowa, mała firma (zatrudnia od 10 do 49 osób), posiadająca wyłącznie kapitał zagraniczny.

W ciągu swej działalności firma zmieniła dwa razy lokalizację. Początkowo w obrębie jednej miejscowości (wewnątrz Chorzowa), a następnie dokonała przemieszczenia poza gminę, ale w obrębie tego samego województwa (do Sosnowca). Głównym powodem migracji była niewystarczająca podaż powierzchni produkcyjnej.

Conclusions

On the basis of the above considerations generalized conclusions may be drawn regarding the theoretical part and conclusions concerning the examined companies. Case studies carried out do not allow for the generalized conclusion due to the small number of separate cases. In this respect, after each application, the directions for further research that would lead to a generalized information for analysis were identified.

- the concept of changing the location of the company occurs under such terms as migration, transfer, relocation, re-localization, and de-location. From the point of view of the space in which this process occurs, such change is at the national level (internal) and global level (external). Hence the use of the above mentioned terms of the change of the location ought to be combined with an adjective indicating a level where there is a change of location (eg national relocation or global relocation)
- the purpose of the relocation is to expand the company's activities, which is related to the "exit" out of the home place or region. In the face of de-location it comes to crossing the state border, the space is unlimited. The migration of domestic enterprises is defined by the boundaries of places and regions within a country
- relocation process is the result of changes in the company environment and indicates that the location should be treated dynamically
- the domestic relocation applies to various types of businesses. Companies which are small and large tend to move, as well as those which conduct activity in services, trade and manufacturing areas. Further studies on a larger group of companies would help to determine whether the size and type of business is the primary variable determining the domestic relocation
- domestic relocation occurs both in companies with domestic as well as foreign capital. Also in this regard, it is reasonable to conduct studies that would indicate which of these companies are more likely to migrate. This would help to determine if the company's capital structure is important for the decision to relocate
- domestic migration is made both by single facility businesses and multi-plant ones
- in each of the cases discussed the relocation was done within the province at most. The distance between the primary and the new location was not large and reached a maximum of about 60 km, and a minimum of about 13 km
- relocation was related both to the company core business in whole or in part (branch) and to the headquarters of the company
- key reason for the relocation of the companies surveyed was insufficient supply of space in which to operate. Additional reasons includ-

Wnioski

Na podstawie powyższych rozważań można wysunąć uogólnione wnioski odnoszące się do części teoretycznej oraz wnioski dotyczące zbadanych przedsiębiorstw. Przeprowadzone studia przypadków nie pozwalają na uogólnione wnioskowanie ze względu na małą liczbę wyodrębnionych przypadków. W tym zakresie, przy każdym wniosku, wskazano na kierunki dalszych badań, które pozwoliłyby uzyskać informacje dla uogólnionej analizy.

- pojęcie zmiany lokalizacji firmy występuje pod takimi terminami jak migracja, przenoszenie, relokacja, relokalizacja oraz delokalizacja. Z punktu widzenia przestrzeni, w której zachodzi omawiany proces, należy mówić o zmianie na poziomie krajowym (wewnętrznym) oraz globalnym (zewnętrznym). Stąd używanie wyżej wymienionych określeń zmiany lokalizacji należy łączyć z przymiotnikiem wskazującym na szczebel, w którym dochodzi do zmiany lokalizacji (np. relokacja krajowa lub relokacja globalna)
- celem relokacji jest rozszerzenie działalności przedsiębiorstwa, które wiąże się z „wyjściem” poza macierzyste miejsce lub region. W obliczu delokalizacji dochodzi do przekroczenia granicy państwowej, przestrzeń jest nieograniczona. Migrację krajową przedsiębiorstw określają granice miejsc i regionów w ramach jednego państwa
- proces relokacji jest efektem zmian zachodzących w otoczeniu przedsiębiorstwa i wskazuje na to, że lokalizację należy traktować dynamicznie
- relokalizacja wewnątrz krajowa dotyczy różnego typu przedsiębiorstw. Przenoszą się firmy małe oraz duże, a także usługowe, handlowe oraz produkcyjne. Dodatkowe badania, na większej grupie przedsiębiorstw pomogłyby ustalić, czy wielkość i rodzaj podstawowej działalności gospodarczej jest zmienną determinującą relokację krajową
- relokacja krajowa zachodzi zarówno w przedsiębiorstwach z kapitałem krajowym jak i zagranicznym. Również w tym względzie zasadne jest przeprowadzenie badań, które mogłyby wskazać, które z tych firm częściej migrują. Pomogłoby to ustalić, czy struktura kapitału przedsiębiorstwa ma znaczenie dla decyzji o relokacji
- migracji krajowej dokonują zarówno przedsiębiorstwa jednozakładowe jak i wielozakładowe
- w każdym z omówionych przypadków relokacji dokonywano co najwyżej w obrębie województwa. Odległość nowej lokalizacji od pierwotnej nie była duża i wynosiła maksymalnie około 60 km, zaś minimalnie około 13 km
- relokacja dotyczyła zarówno podstawowej działalności gospodarczej w całości i w części (oddziału firmy) jak i siedziby przedsiębiorstwa

ed: better location along major transportation routes, the ability to more easily coordinate or facilitate the management of the company in a new location, change of ownership of the company. These reasons are consistent with the location factors present in literature. It might be of significance, however, to extend the research to determine what the importance of the individual factors of the enterprises is.

– kluczowym powodem relokacji wśród zbadanych firm była niewystarczająca podaż powierzchni dla prowadzonej działalności gospodarczej. Dodatkowymi przyczynami były: lepsze położenie wzdłuż głównych węzłów komunikacyjnych, możliwość łatwiejszej koordynacji firmy lub usprawnienia zarządzania w nowym miejscu, zmiana własnościowa spółki. Wymienione przyczyny są spójne z występującymi w literaturze przedmiotu czynnikami lokalizacji. Zasadne jednak staje się rozszerzenie badania, by ustalić, jaka jest ważność poszczególnych czynników dla danych przedsiębiorstw.

References / Literatura:

1. Budner W. (2003), *Lokalizacja przedsiębiorstw. Aspekty ekonomiczno-przestrzenne i środowiskowe*. Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań.
2. *Delokalizacja w rozszerzonej Unii Europejskiej – perspektywa wybranych państw UE. Wnioski dla Polski* (2006), Urząd Komitetu Integracji Europejskiej, Departament Analiz i Strategii, Warszawa.
3. Domański R. (1995), *Zasady geografii społeczno-ekonomicznej*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa – Poznań.
4. Domański T. (1996), *Metoda studium przypadku i jej wykorzystanie w nauczaniu zarządzania przedsiębiorstwem*. W: T. Domański, J.S. Henley, (red.), *Strategia rozwoju przedsiębiorstwa. Studia przypadków*. Wydawnictwo Naukowe PWN. Warszawa-Łódź.
5. Dorocki S. (2010), *Współczesne procesy internacjonalizacji produkcji i delokalizacji przemysłu samochodowego Francji*. W: T. Rachwał, Z. Zioło (red.), *Procesy przemian przemysłu i usług w wybranych krajach*. Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego, nr 16, Warszawa-Kraków.
6. Dzikowska M. (2012), *Wpływ delokalizacji łańcucha wartości na konkurencyjność polskich przedsiębiorstw*. Praca doktorska, Poznań.
7. Fierla I., Kuciński K., (red.) (2001), *Lokalizacja przedsiębiorstw a konkurencyjność*. Materiały i prace Instytutu Funkcjonowania Gospodarki Narodowej, Tom LXXVI, Warszawa.
8. Gierańczyk W. (2008), *Problematyka definiowania zmian w tendencjach lokalizacyjnych przedsiębiorstw przemysłowych w dobie globalizacji*. W: T. Rachwał, Z. Zioło (red.), *Problematyka badawcza geografii przemysłu*. Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego, nr 11, Warszawa-Kraków.
9. Godlewska H. (2001), *Lokalizacja działalności gospodarczej*. Dom Wydawniczy ELIPSA, Warszawa.
10. Kostrubiec B. (2006), *Delokalizacja przedsiębiorstw – przejaw światowej samoregulacji*. W: T. Rachwał, Z. Zioło (red.), *Międzynarodowe uwarunkowania rozwoju przemysłu*. Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego, nr 8, Warszawa-Kraków.
11. Kuciński K. (red.) (2011), *Glokalizacja*. Wydawnictwo Difin, Warszawa.
12. Kuciński K., Mączyńska E. (red.) (2005), *Zagrozenie upadłością*. Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa.
13. Kwieciński J., Gałązka-Sobotka M., Dłutek A. (2008), *Ekspertyza nt. delokalizacji*. Europejskie Centrum Przedsiębiorczości, Warszawa, w: http://www.poig.gov.pl/naborwnioskow/documents/ekspertyza_delokalizacja_2008_06_06.pdf, 15.04.2013.
14. Leśniak J. (1985), *Planowanie przestrzenne*. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.
15. Małuszyńska E. (2006), *Delokalizacja przedsiębiorstw*. W: „Wspólnoty Europejskie”, nr 3 (172).
16. May J. (2008), *Adaptacja przedsiębiorstw przemysłowych – przykład Łodzi*. W: T. Rachwał, Z. Zioło (red.), *Procesy transformacji układów przestrzennych przemysłu na tle zmieniającego się otoczenia*. Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego, nr 10, Warszawa-Kraków.
17. *Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie zakresu i skutków delokalizacji przedsiębiorstw* (2005). Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej. W: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2005:294:0045:0053:PL:PDF,17.04.2013>.
18. *Relokacja skraca proces inwestycyjny o kilka lat* (2013). W: <http://www.terenyinwestycyjne.info/index.php/rozmowa-z/item/4963-relokacja-skraca-proces-inwestycyjny-o-kilka-lat,25.08.2013>.
19. Witczyńska K. (2011), *Delokalizacja produkcji między Niemcami a Polską w procesie integracji europejskiej*. Praca doktorska, Wrocław.

Submitted/ Zgłoszony: December/ grudzień 2013
Accepted/ Zaakceptowany: April/ kwiecień 2014